

Филология ғылымдарының кандидаты, доцент
Өзбекова Гүлнар Сәмединқызының 50 жылдық мерейтойына арналған
«ЗАМАНАУИ АҚПАРАТ КЕҢІСТІГІНДЕГІ
ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ӘДЕБИ СЫН» атты
Республикалық ғылыми-әдістемелік семинар
МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, 30 сәуір, 2016 ж.

МАТЕРИАЛЫ

Республиканского научно-методического семинара
посвященного юбилею кандидата филологических наук, доцента
Узбековой Гульнар Самединовой
«ЖУРНАЛИСТИКА И ЛИТЕРАТУРНАЯ КРИТИКА
В СОВРЕМЕННОМ ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ»

Алматы, 30 апреля, 2016 года

Ғылыми редакторлар:
профессор **Н.О.Омашев**
ф.ғ.д., профессор **Б.Ө. Жақып**
ф.ғ.д., доцент **С.Медеубек**
с. ғ. д., профессор **Г.С. Сұлтанбаева**
ф.к.ғ., доцент **Г.С. Өзбекова**

Жауапты редактор:
Токбергенова Д.

Филология ғылымдарының кандидаты, доцент Өзбекова Гүлнар Сәмединқызының 50 жылдық мерейтойына арналған «Заманауи ақпарат кеңістігіндегі журналистика және әдеби сын» атты Республикалық ғылыми-әдістемелік семинар материалдары. 30 сәуір 2016 жыл / Жауапты ред: – Токбергенова Д. Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 136 б. + 4 б. жапсырма.

ISBN 978-601-04-1241-5

Жинаққа филология ғылымдарының кандидаты, доцент Өзбекова Гүлнар Сәмединқызының 50 жылдық мерейтойына арналған «Заманауи ақпарат кеңістігіндегі журналистика және әдеби сын» атты Республикалық ғылыми-әдістемелік семинар материалдары енгізілді.

Ғылыми жанақта жарық көрген материалдар журналистика саласында жүрген БАҚ қызметкерлері мен ғалым-зерттеушілер, сондай-ақ оқытушылар мен студенттерге арналған.

Саттарды мендеп алған өкпе ауруы көп мазалайды. Институт басшылары оны 1937 жылы ақпан айында "Каменское плато" курортына емделуге жібереді. Сол жылы жаз айында жазушы туған еліне соңғы рет барады. Алматыға оралған С. Ерубасев ауруханаға түседі. Сол жылы екінші маусымда Алматы туберкулез диспансерінде жас талант өмірден қайтады. Жазушының 2014 жылы 100 жылдық мерейтойы туған елінде кеңінен аталып өтті.

Саттар – қазақ поэзиясында балладаның жанрлық жағынан қалыптастырып, дамытуға үлес қосқан, жаңашыл ақын. Саттардың "Менің құрдастарым" романының увертюрасындағы "Мәңгілік өмір туралы жыр" балладасы – көлемді, мазмұнға бай туынды. Онда өмір белестерін тебірене толғаған ақын:

Өмір деген тұңғықтың түбінде мен жүр едім,
Өлім деген суық сөздің тілінде мен жүр едім.
Өмір деген өксігімді баса алмастан жүр едім.
Бір жабыққан көңілімді аша алмастан жүр едім,-
деп төгілте жырлайды.

"Мәңгілік өмір туралы жыр" – Саттар балладалары ішіндегі шоқтығы биігі. Шартты метафора, образдылықпен ақын баллададағы "мәңгілік өмір" сырын сидырған. Алғашқы бөлімінде аңыз-ертегілік элемент енгізеді. Төлеңгіт ақынды бабаларымен тілдестіріп, халықтың қанынан арық ағызған датқаның жауыздығын шегініс арқылы баяндайды.

Өмір деген өксігімді баса алмаған жан едім,
Өнерімнің барлық гүлін аша алмаған жан едім,-

деп өкінішті өмірін еске алған жыршының жол үстінде қансырап жатқан жігітке кездесуімен мәңгілік өмір жасаушылардың ерекше қайрат, жігері әсерлі көрсетіледі. Автор кейіпкеріне "жан едім", "жан едім" деп өзінің ішкі жан сырын, арман-аңсарын сездірту үшін кезекті қайталауды үдете қолданады. Эпифоралық әдістің бір көрінісі осы шумақта. Өлеңге интонациялық-музыкалық екпін беріп, экспрессивтік-эмоционалдық бояуын күшейтіп тұрған "ө" дыбысының үздіксіз қайталануы, яғни ассонанстың әсем үнісін оқушы зердесіне оп-оңай енгізуі – ақынның қоркемдік тәсілді шебер қолданғанынан болса керек. Осылайша балладада үш ұрпақ өкілдерінің өмірі ұштасып, өте ауқымды көрініс болып шығады.

Саттар жанрдың қалыптасқан деңгейінде қалмай, оны кеңейте жаңғыртқаны көрініп тұр. Ол композицияға ертегілік элемент кныстыра отырып, өмір жібін үзбестен Төлеңгіт арқылы реалистік эпизодқа жалғастырған. Осындағы Төлеңгіт қарт дәуірлер арасын жалғастырушы іспетті. Екі эпизодтан тұтасқан ғажайып бір балладалық көрініс туады. Ақын туындыда терең философиялық толғанысқа, психологиялық характерлер беруге ұмтылыс жасаған. Ол өмір мен өлім мәселесін, өмір сүрудің мәнін өткен мен бүгіннің арақатынасы үлгісінде топшылауға ұмтылыс жасайды. Туындыда адам атына лайық іс қалдыру үшін адалдық пен әділдікті мұра тұту қажет дейтін дидактикалық пайымдауға итермелейтін желі бар.

Ақын эпикалық желіні лиризмге бағындырып отырады. Туындылардағы лирикалық лептің әсері күшті, үлкен мағына аңғарта білген шығармалардың балладалық сипаты айқындалған.

Ақынның поэзиялық туындыларында Отан, Еңбек, Достық, Махаббат, Бақыт секілді қасиетті ұғымдарды жырлап, патриоттық рухы биік лирикалық шығармалардың үлгісін жасады. Саттардың қайсыбір өлеңі лирикамен үндесін, публицистикалық ой-сарынмен сабақтасып жатты.

Мәңгілік өмір туралы романтикалық балладасымен қазақ әдебиетінде мәңгі мас болып қала беретін Саттар Ерубасев мұрасы жастарға рухани азық боларлық асыл мұра.

Шыңғысова Н.Т.

*ал-фараби атындағы ҚазҰУ, ф.ғ.д.,
ЮНЕСКО, халықаралық журналистика
және қоғаммен байланыс
кафедрасының профессоры*

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ҚОЛДАНУ

Оқу үдерісі үнемі жетілдіруді қажет ететін сала. Оқытудың дәстүрлі әдістерімен қатар, белсенді оқыту, оқытудың тұлғалық-бағыттау, мәселелік оқыту және жобалау, герменевтикалық, нақты оқиғаны талдау, іскери және ролдік ойындар тәрізді инновациялық әдіс-тәсілдері бар. Олардың мақсаты – студенттің белсенділігін арттыру, жеке ойлауға, шешім қабылдауға машықтандыру, «тұлға» ретінде өзін-өзі жетілдіріп, қабілетін ашуға, оқытушымен өзін тең дәрежеде сезінуіне

мүмкіндік беру. Оқытушының рөлі де тек білім берумен шектелмейді, студенттің шығармашылық қабілетін барынша ашуға тырысады.

Ғылыми-инновациялық технологиялардың дамуы, ғылым мен білімді, өндірісті тиімді ықпалдастырудың қажеттілігі жоғары оқу орнындағы білім беру үдерісінде оқытудың инновациялық әдістерін қолдануды талап етеді. Осы саланы зерттеуші ғалымдар бұл әдістердің тиімді қолданылуы үшін классификациясын жасауда. Алайда оқытудың әдістері туралы бірегей классификация әлі түзілген жоқ.

PR-дың пәнаралық сипаты басым. PR маманы болу үшін экономиканы, психологияны білуі, жазуға икемі болуы, коммуникациялық үдерістердің теориясы мен технологиясын, имиджелогия, әлеуметтік медиа, брендинг салаларын меңгеруі тиіс. Қазіргі таңда шетелдік оқу орындарында PR мен жарнама салалары бірге оқытылады. PR маманы жарнама науқанын жүргізе білуі, ал жарнама маманы PR-дың қыр-сырын меңгеруі тиіс. Осы орайда оқу жоспарына осындай біліктіліктер қалыптастыратын пәндерді енгіздік. Оларға: «Қоғамдық пікірді зерттеу», «Қазіргі коммуникацияның менеджменті және маркетингі», «PR-дағы маркетингтік зерттеулер», «Коммуникациялық үдерістегі жарнама», «Жарнама бизнесіндегі баға саясаты» т.б. жатады.

Өткізілген пән барысында студенттер берілген тапсырмаларды орындай отырып, болашақ кәсіпке машықтанады. Тұлға ретіндегі шығармашылық және коммуникативтік қабілеттері оянады, мәселеге жеке көзқарасы қалыптасады, алған білімін практикада қолдануға машықтанады. Мәселелік дәріс материалды баяндау барысында шешілуге тиіс, терең ойлануды қажет ететін мәселе қоюдан басталады.

Мәселелік дәрісте әлеуметтік жоба ұсынылды делік. Студенттер екі міндетті жүзеге асырады. Біріншіден, әлеуметтік жобаның жасалу кезеңдерімен танысып, нақты іс-шараларды жүзеге асыруға болатындығына көз жеткізеді, берілген жоба үлгісінде өздері де әлеуметтік жобалар жасап үйренеді. Екіншіден, дәрістегі қойылған мәселенің шешілуіне атсалысады. Дәрістің мақсаты – ақпаратпен таныстыра отырып, бірлескен қызмет арқылы студент пен оқытушының бір деңгейдегі мүдделерін тоғыстыру. Мәселені тек бірлескен қызмет барысында ғана шешуге болады. Яғни, дәрістегі қойылған мәселенің шешілуі студент пен оқытушының бірлескен жемісті еңбегі. Тапсырманы бағалау критерийлеріне: кретаивті идеяның, қазақстандық мысалдардың болуы, мәселенің толық шешімін табуы, тақырыптың терең ашылуы, жобаның түпнұсқалығы, студенттің материалды таныстырудағы жоғары мәдениеті мен шешендік өнері, өзіндік ұстанымының болуы жатады. Дәріс барысында туғызылған мәселе студентті практикалық қызметке бейімдеп, кез келген мәселені кезең-кезеңімен шешу қажеттігін көрсетеді, өзіндік ой қорытып, тұжырым жасауға мүмкіндік береді, күзиреттілігін қалыптастырады. Болжам жасауды, ақпарат көздерін таңдай білуді үйретеді. Студент ақпараттық кеңістікте дұрыс бағыт ұстап, мәселелерді өзі анықтап, шешіп, қызметінің нәтижелерін болжап, бағалай білуге машықтанады.

Мәселелік оқытуда әртүрлі ақпарат көздері мен құралдарды қолдану қажет. Материалды баяндамас бұрын, мәселені қойып, танымдық міндет қалыптастырамыз, кейінгі қадам дәлел-дәйектер келтіру, көзқарастарды салыстыру, студенттердің қойылған міндеттерді шешу әдістері мен мүмкіндіктерін бағалау. Дәрісте оқытушы оқу материалдарынан мәселелік оқиғаларды өзі таңдап, қарама-қайшылық тудырады. Оның пайда болу себептерін талдап, практикалық қорытындылар жасайды. Ал мәселелік семинарда берілген курстың, тақырыптың мазмұнымен байланысты мәселелерді студенттің өзі іріктеп, таңдап алады, түсіндіреді. Семинар барысында топтық пікірталас ұйымдастырылып, мәселе талқыланады. Бұл әдіс студенттің іскерлік қатынас принциптеріне қызығушылығын оятып, осы саладағы білім деңгейін көрсетеді. Пән барысында сондай-ақ тақырыптық, бағыттаушы, жүйелі семинарлар жүргізіледі. Олардың барлығы да студенттің жеке көзқарасын қалыптастыруға, ақпаратты студенттің жете меңгеріп, практикамен ұштастыруына бағытталған.

Болашақ PR-мамандарын өзгеріске жедел бейімделетін, нарықты болжай білетін, көпшілікпен тез тіл табысып, кәсіби этиканы, тұлғааралық қарым-қатынасты тиімді орната білетіндей етіп тәрбиелеу қажет. Қоғамдық құндылықтардың өзгеруімен байланысты менеджмент этикасы да елеулі өзгерістерге ұшырады. Бүгінде тұлға және оны ашу, қажеттілікке бағытталу алдыңғы қатарға шықты.

Курста қолданылатын тұлғалық-бағыттау әлісі студенттің ұлттық-психологиялық, физиологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, тұлға ретінде қабылдап, оқытушымен тең дәрежеде сенімге негізделген ашық қарым-қатынас құру. Аталған әдіс бойынша студент өзін-өзі танып, бағалап, кәсіби дамытуға тырысады. Ғалымдар бұл бағыттың қоғамды ізгілендірудің жалпыәлемдік тенденциясын жетілдіруге атсалысатындығын айтады [1].

Сабақ барысында әр студентке өздері орындаған тапсырмалары бойынша портфолио жасату тиімді. Бұл студенттердің берілген тапсырмаларды толық орындауына ықпал етеді әрі оқытушының

әр студентті тапсырмалардың орындалуына қарай әділ бағалап отырғандығына көздері жетеді. Аралық бақылау кезінде портфолиодағы апта сайын орындалған тапсырмалардың деңгейі студенттің сабаққа қызығушылығын, алған білімінің нәтижесін көрсетеді.

Белсенді оқытудың мақсаты – студенттердің оқу материалын толық меңгеруіне, берілген тапсырманың шешімін тауып, дәлелдеуге, студенттерді ұжымда, топта жұмыс істей білуге, өзге көзқарас, ұстанымды шыдамдылықпен тыңдай білуге, өз пікірін қалыптастыруға ықпал ету. Пәнді жүргізу барысындағы рөлдік ойындардың студенттерге әсері күшті екендігіне көз жеткізілді. Өзі ойнаған рөлдің әсерінен арыла алмай отырған студенттің шынайы, әсерлі баяндауы топтағы өзге студенттерді де еліктіріп алып кетеді. Оқиганы өз басынан кешірген студенттің тақырыпты терең меңгеріп, шешілу жолдарын ұтымды ұсынуы жиі кездеседі.

Студент білімін бағалаудың жаңа формаларына жедел бейімделу үшін оқытушы мен студенттің түсіністікке негізделген бірлескен жұмысы маңызды. Студенттерге тапсырмалардың орындалуына жауапкершілік бұрынғыдан да артқандығы түсіндірілді. Бұрын 3 балмен бағаланатын СӨЖ тапсырмасы енді 7 балмен бағаланады. Олай болса оқытушы тарапынан жоспарлау, бақылау, әдстемелік жетекшілік жасау арқылы студенттің өзіндік жұмыс мүмкіндіктерін арттыру қажет. СӨЖ студенттің жауапкершілігін арттырып, мәселені өзінше шешуге мүмкіндік береді. Курстағы СӨЖ формалары әртүрлі. Реферат, эссе, мерзімді баспасөз материалдарын тауып, салыстыру, контент-талдау, компанияның имиджін құруға бағытталған жобалар жасау т.б. СӨЖ қабылдайтын кесте студенттің материалды игеріп, тапсырманы орындауына ыңғайлы жасалған әрі СӨЖ орындауға арналған әдістемелік нұсқаулар, бағыт-бағдар алдын ала беріледі. СӨЖ болашақта дипломдық жұмыс жазуға машықтандырады. Алған білімді тереңдетеді. Танымдық қызметке қызығушылық қалыптастырады. Әрине, жеке ізденген студенттің пікірі кейде қате болуы мүмкін. Сондықтан СӨЖ қабылдау кезінде орындалған тапсырмаға топтық көзқарастың болғаны дұрыс. Кейде СӨЖ тапсырмалары 2-3 студенттен құрылған топқа беріледі. Бұл да өте тиімді, себебі СӨЖ орындау кезеңіндегі олардың әртүрлі көзқарастары мен пікірталасы ақиқатқа бастайды. Жұмыстың тиімділігі, сапасы артады.

Әсіресе 1 курс студенттеріне СӨЖ кестесі аса қажет. Сондай-ақ, СӨЖ тапсырмаларын орындау кезеңінде оқытушы тарапынан тұрақты бақылау қажет. Кеше ғана мектеп қабырғасынан шыққан студенттің СӨЖ орындау кезінде қиындықтармен бетпе-бет келуі мүмкін, ондай жағдайда оқытушы көмекке келеді, жеке кеңес берулер жүргізіледі. Аталған инновациялық әдістер оқу үдерісінің сапасын жақсартып, студенттерді практикалық машықтандырады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения, или как интересно преподавать. Алматы, 2012 – 16 с.

Жеделов Қ.О.,
ал-Фараби атындағы ҚазҰУ,
п.ғ.д., профессор
Бекбосынов М.Н.,
Абай атындағы ҚазҰПУ,
ф.ғ.к., доцент

АБАЙДЫҢ АЗАТТЫҚ ИДЕЯЛАРЫНДАҒЫ ТАНЫМ МЕН ТАҒЫЛЫМ КӨЗДЕРІ

Абайдың үш бұлақ көзінің алғашқысы – ұлттық мәдениет ошағы десек, оның өзін жалпы атамай, Абайдың өз заманындағы озбырлыққа қарсы оларды қалайша түрлентіп, толықтырып, жаңғыртып қолданғанын саралау қажет. Өйткені, қазақтың рухани бастау бұлағы – ұлтымыздың түріктік мол қазынасы мен фальклордан нәр алған Абай, М. Әуезовтің: “Қазақ халқының есте жоқ ескі заманынан жиып, сақтап, өсіріп келген өз даналығы, халықтың ауызша әдебиет қоры, ақын Абай осы қордан көп нәр алып, сол арқылы өз өлеңін көп көркейтті” [1, 278-279] – деп нақтылап ескерткеніндей ұлт әдебиетінің бастау көздерінен туындайды. Осының алғашқысы – түріктік ата мұра.

Түріктік рухани мұра дегенде, біз оларды Абайдың қазақ дүниетанымына, тарихына және әдебиетіне қатысты өз шығармаларында отарлық езгіге қарсы қолдануына орай, шартты түрде былай жіктейміз:

а) отаршылдардың қазақ тарихын лайлау әрекетіне қарсы Абайдың түріктік мұраларды жаңғырта қолдануы;

МАЗМҰНЫ

Құттықтаулар	3
Жақып Б. ГҮЛНӘР ӨБЕКОВАНЫҢ ЖУРНАЛИСТИКА ТЕОРИЯСЫНА ҚОСҚАН ҮЛЕСІ	6
Бекболатұлы Ж. СЫН ШЫРАЙЫ – ШЫНДЫҚ	8
Сұлтанбаева Г. МӘҢГІЛІК ЖАС САТТАР	11
✓ Шыңғысова Н.Т. ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ҚОЛДАНУ	12
Жеделов Қ.О. АБАЙДЫҢ АЗАТТЫҚ ИДЕЯЛАРЫНДАҒЫ ТАНЫМ МЕН ТАҒЫЛЫМ КӨЗДЕРІ	14
Жақсылықбаева Р. РУХАНИ ДҮНИЕДЕГІ ҰЛТТЫҚ БЕЛГІЛЕРДІҢ БАСПАСӨЗДЕ НАСИХАТТАЛУЫ	17
Мынбаева Н.А. ҰЛТТЫҚ МЕКТЕП-КОЛЛЕДЖ-ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА КӨРКЕМДІК ӨНЕР ТҮРЛЕРІН ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ ОҚЫТУ МАҚСАТЫМЫЗ	20
Құрманбаева А., Д.Смақов ПАМФЛЕТ ҚАЙДА КЕТТІҢ.....	22
Есхуатова Н.Б. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БЛОГОСФЕРЫ И КРИТИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД БЛОГГЕРОВ-ЖУРНАЛИСТОВ.....	26
Ложникова О.П. СПЕЦИФИКА СОЗДАНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ РАДИОПЕРЕДАЧИ	29
Нода Л.П. СПЕЦИФИКА СОВРЕМЕННОГО МЕДИАПРОСТРАНСТВА	31
✓ Губашева Д. Т. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОПУЛЯРНЫХ ТЕЛЕВЕДУЩИХ КТК (КАЗАХСТАН) И ПЕРВОГО КАНАЛА (РОССИЯ).....	33
Смақов Д. ӨЗГЕШЕ БІЛІМ ОРДАСЫ.....	36
Маликова А.С. ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ 3-СЫНЫП. САБАҚТЫҢ ТАҚЫРЫБЫ: «ҚЫС» АБАЙ ҚҰНАНБАЕВ.....	40
Толбаева О. С. АЛГЕБРА. 8-СЫНЫП. САБАҚТЫҢ ТАҚЫРЫБЫ: ИНТЕРВАЛДАР ӘДІСІ	42
Досымшалова Г.Е. ДӘСТҮРЛІ БАҚ ЖӘНЕ ЖАҢА МЕДИА.....	44
✓ Әбжанов Қ. ДӘРІС КЕЗІНДЕ ТЕОРИЯ МЕН ТӘЖІРИБЕНІ ҰШТАСТЫРУ ШЕБЕРЛІГІ	47
ЕРТАСОВА Г. ЖЕЛІЛІК ГАЗЕТТЕР ЖӘНЕ МЕРЗІМДІ БАСПАСӨЗДІҢ САЙТ НҰСҚАСЫ.....	49
Файзолла А. ЛЕВ ТОЛСТОЙДЫҢ БІР КҮНІ.....	58
✓ Мухамедиева Н.Б., Мухамедиева С.Б. ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС МАМАНДЫҒЫНЫҢ ӨЗЕКТІЛІГІ МЕН ПРОБЛЕМАЛАРЫ	60
Токтарбай Е. ЖАУҚАЗЫН ТЕКТЕС ЖАЗБАЛАР.....	62
Әлім Ә. ЖУРНАЛИСТИКАДАҒЫ ДИПЛОМАТИЯ МӘСЕЛЕСІ	65
Жұмабекұлы С. АЙЫПТАУ ҚОРЫТЫНДЫСЫМЕН КЕЛІП ТҮСКЕН ҚЫЛМЫСТЫҚ ІСТІ ЖУРНАЛИСТІК ЗЕРДЕЛЕУ	68
Амиржанова Л. ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС ҚАЖЕТТІЛІГІ. БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ.....	70
Токбергенова Д. ЖУРНАЛИСТИКА ЖҮЙРІГІ – ЖАНБОЛАТ ӘЛИХАНҰЛЫ.....	76
Темірғалиева А. ЖАРНАМА МӘТІНІНДЕГІ АУДАРМА МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	78
Мергенбаева К. ЖАЛПЫ ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫСТЫ ОРЫНДАУ БАРЫСЫНДА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР	80